

cariëbestrijding, zoals die van een cariës-identificerende stof die het al dan niet verder verwijderen van carieus tandweefsel indiceert, lijkt het gerechtvaardigd dat de tandartsen en apothekers elkaar door overleg op de hoogte houden van de nieuwste ontwikkelingen die in relatie staan tot beide beroepen. Het zou kunnen zijn, dat de apotheker daarbij het initiatief moet nemen om tot een dergelijke samenwerking te komen.⁹

Verder onderzoek naar de samenwerking tussen tandartsen en apothekers zal meer inzicht moeten geven in de redenen waarom tandartsen behoefte hebben aan overleg met apothekers, in de manier waarop tandartsen en apothekers het best gebruik kunnen maken van elkaars kennis en vooral in de manier waarop het overleg tussen tandartsen en apothekers de patiëntenzorg kan optimaliseren.

The investigation of the dentist-pharmacist cooperation has been carried out by means of a survey. The response rate was 76,9%. Of the responding dentists 41,7% cooperate with pharmacists. Most of the dentists 'with cooperation' are content with their contacts. The cooperation mostly takes place by telephone or personal contact, or by telephone as well as by personal contact. About half of the dentists 'without cooperation' would like to have consultation with a pharmacist.

LITERATUUR

- ¹ PENNA RP. Sticking together for professional survival. *Am Pharm* 1983; NS23 (apr): 27-30.
- ² GRIFFENHAGEN GB. Dentistry with pharmacy. Why? *J Am Pharm Assoc* 1975; NS15: 61.
- ³ WALKER JA, HELLING DK. An innovative dental pharmacy practice. *Drug Intell Clin Pharm* 1979; 13: 486-91.
- ⁴ CONNECTICUT JOINT DENTAL-PHARMACEUTICAL COMMITTEE. Principles for dentist-pharmacist relationships. *J Am Pharm Assoc* 1975; NS15: 588-9.
- ⁵ GIFT HC. Younger dentists spark 121% rise in dental RX's from 28 million in 1969 to 1975. *Pharm Times* 1977; 43 (juli): 40-6.
- ⁶ KONINKLIJKE NEDERLANDSE MAATSCHAPPIJ TER BEVORDERING VAN DE PHARMACIE. Memorandum voor de apotheker. Aanvulling 14, 1977, 's-Gravenhage: Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Farmacie, 1977.
- ⁷ SAGEL J. Geneesmiddelen wetgeving. Zwolle: Tjeenk Willink, 1979.
- ⁸ BRAND ACHR I. Samenwerken in de gezondheidszorg: fasen en facetten nader belicht. *Med Contact* 1978; 33: 343-9.
- ⁹ PAES AHP. Samenwerking arts-apotheker. *Pharm Weekbl* 1982; 117: 1163-7.

Meningen

VIER JAAR ORGAAN POST-ACADEMISCH ONDERWIJS TANDHEELKUNDE*)

De rubriek 'Meningen' is ingesteld ten einde bij te dragen aan de opinievorming binnen de tandheelkundige professie. Met een zekere regelmaat zullen hierin ook redactionele commentaren verschijnen. Daarnaast kunnen deze kolommen ter beschikking worden gesteld van diegenen die onder eigen verantwoordelijkheid hun inzichten willen vastleggen over onderwerpen die ook de Redactie van belang acht voor de lezerskring van dit tijdschrift.

EIJKMAN MAJ, Vier jaar Orgaan Post-academisch Onderwijs Tandheelkunde. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 1987; 94: 127-9.

M. A. J. Eijkman, tandarts

Trefwoorden: Postacademisch onderwijs

Datum acceptatie: 13 januari 1987.

Adres: Dr. M. A. J. Eijkman, Schout-bij-nacht Doormanlaan 6, 2243 AL Wassenaar.

1. VERLEDEN

Op 17 november 1982 hebben de beroepsorganisaties, de Nederlandse Vereniging van Tandartsen (NVvT) en de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde (NMT) te zamen met de universitaire instellingen (vertegenwoordigd door de vijf subfaculteiten Tandheelkunde) via een gemeenschappelijke regeling formeel afgesproken op het gebied van het PAOT te gaan samenwerken. Dat zou gebeuren in de vorm van het Orgaan PAOT. De vastgelegde doelstelling was 'de bevordering en organisatie van PAOT in lande-

lijk verband en de bevordering en organisatie van PAOT met betrekking tot een met de tandheelkunde samenhangend geheel van vraagstukken'. Een verdere afspraak was dat de instellingen het PAOT zouden gaan verzorgen.

Als neutrale voorzitter heb ik mij toen vooral tot doel gesteld, tegen de achtergrond van een onoverzichtelijk conglomeraat van allerlei landelijke PAOT-activiteiten, een structurele samenwerking tot stand te brengen op het gebied van PAOT tussen het beroepsveld en de subfaculteiten. Deze doelstelling was niet gemakkelijk te verwekelijken, omdat de verstandhouding tussen praktijk en onderwijs eigenlijk altijd gespannen is geweest en dat bleek ook zeer het geval te zijn in de afgelopen vier jaar.

Als tweede doel nam ik mij voor te bevorderen dat er een effectieve cursusorga-

nisatie tot stand zou komen en dat de naam Orgaan PAOT binnen de tandheelkundige wereld bekend zou worden. De derde doelstelling was de subfaculteiten tandheelkunde met betrekking tot een cursuspakket PAOT op een lijn te krijgen. Evenmin een eenvoudige opgave, omdat de vijf subfaculteiten nogal verschillende visies op het tandheelkundig onderwijs hadden. Daarnaast was er op de subfaculteiten eigenlijk nooit sprake geweest van een structurele aanpak van het PAOT, omdat het geven van onderwijs aan studenten en het verrichten van onderzoek nu eenmaal toen de voornaamste bezigheden van een universitaire instelling waren.

De periode 1982-1986 overziend moet worden vastgesteld dat de tijden niet gunstig waren voor de ontwikkeling van zo'n nieuwe organisatie. Tussen de diverse deelnemers binnen het Orgaan bleek spra-

*) Toespraak bij het afscheid van de voorzitter van het Orgaan Post-academisch Onderwijs Tandheelkunde gehouden d.d. 11 december 1986 te Utrecht.

ke van grote deelbelangen met betrekking tot de organisatie van PAOT en de daarmee samenhangende financiële problematiek.

Voorts was er binnen de tandheelkunde een aantal ontwikkelingen aan de gang die van de diverse instanties meer aandacht vereisten dan het zinnig denken over PAOT. Om eens een paar voorbeelden te noemen. Minister Deetman begon in het kader van de TVC met de reorganisatie van het universitaire onderwijs wat voor de tandheelkunde tot gevolg had dat er twee subfaculteiten tandheelkunde werden opgeheven. Verder kregen de andere drie subfaculteiten te maken met de invoering van de twee-fasen-structuur en met grote bezuinigingen. Duidelijk was dus dat in deze periode een structurele aanpak van het PAOT georganiseerd op de universiteiten niet die prioriteit kreeg die het nodig had.

Voorts werden er vanuit het beroepsveld, met name vanuit de NMT, geen initiatieven ondernomen om het PAOT in het kader van het Orgaan te bevorderen. Iets wat mij zeer heeft verrast omdat de NMT in feite de eerste organisatie is geweest die een structureel samenwerkingsverband heeft willen creëren tussen enerzijds het beroepsveld en anderzijds de subfaculteiten. Mogelijk kan de reorganisatie binnen deze organisatie in de afgelopen vier jaar een rol hebben gespeeld zodat men daar op bestuursniveau geen tijd heeft gehad aan PAOT in het kader van het Orgaan te denken. Denkbaar is ook dat de oplossing van problemen als de werkeloosheid onder tandartsen, de ziektekostenverzekeringen, het vestigingsbeleid etc. veel tijd van de bestuurders van de NMT heeft gekost.

De andere representant van het beroepsveld, de NVvT, is eigenlijk de enige geweest die op bestuursniveau loyaal heeft meegewerkt aan de opzet van het Orgaan. Dit ondanks het feit dat deze organisatie toch veel eigen cursussen gaf en zijn eigen identiteit wilde behouden. De inzet van de NVvT kan niet genoeg worden gewaardeerd.

Een ander aspect dat bij de beschouwing over de ontwikkeling van het Orgaan PAOT in de periode 1982-1986 niet mag ontbreken is de rol van de Overheid, met name van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

2. BELEID OVERHEID

Het beleid van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen inzake PAOT is moeilijk te volgen geweest. Daarvoor eerst enige voorgeschiedenis; in de Wet op het Wetenschappelijk Onderwijs van 12 november 1975 is aan het PAO aandacht besteed. In oktober 1977 is een Algemene Maatregel van Bestuur (A.M.V.B.) uitgekomen waarbij een regeling voor de struc-

tuur en de organisatie van het PAO werd aangegeven. Een belangrijk uitgangspunt was dat de samenwerking tussen de instellingen in landelijke organen zou moeten plaatsvinden. Die organen kregen een publiekrechtelijke rechtspersoonlijkheid. De gedachte was een meer landelijke coördinatie van de activiteiten van PAO en een doelmatige inzet van de beschikbare middelen te bewerkstelligen. Iedere discipline met een voldoende aantal beroepsbeoefenaars kreeg een Orgaan dat in de eerste jaren door het ministerie werd gesubsidieerd. Het Orgaan PAOT was een van de eerste organisaties werkzaam binnen de nieuw uitgedachte structuur. Overigens moet worden opgemerkt dat de wetgever een voorstander was van een gedemocratiseerde structuur waarin veel vergaderen een vereiste was, hetgeen in het geval van het Orgaan PAOT niet bevordelijk was voor de slagvaardigheid van besturen. In de A.M.V.B. was echter een bepaling opgenomen dat de regeling zou moeten worden geëvalueerd. Dat gebeurde door een commissie, ingesteld door het ministerie van O. en W., welke in december 1984 een uitstekend rapport uitbracht. Belangrijkste conclusies waren dat de regeling sterk vereenvoudigd diende te worden, maar dat de Organen vooralsnog onmisbaar waren. Echter in oktober 1985 verscheen een concept beleidsnotitie van het ministerie van O. en W. 'Naar samenhang in het post-hoger onderwijs met een koppeling tussen PAO en PHBO, met als doel te komen tot een stelsel van post-hoger onderwijs.' In deze notitie komt een aantal uitgangspunten voor die strijdig zijn met die uit de eerdere regeling uit 1977. Met name de privatisering van het PAO en het uitgangspunt dat het verzorgen van de cursussen Post Hoger Onderwijs een reguliere taak wordt van de WO- en HBO-instellingen. Het voert te ver om hier verder in te gaan op deze nieuwe notitie en de consequenties ervan voor het Orgaan PAOT. Maar duidelijk is dat, ondanks de subsidie die het ministerie het Orgaan al die jaren heeft verstrekt, het lastig was een consequent beleid voor de structuur en de organisatie van het Orgaan PAOT op te zetten in de zin zoals de wetgever zich dat voorstelt te doen. Het gevolg is dan ook geweest dat de richtlijn voor ons handelen is geweest vooral te streven naar nauwe samenwerking tussen subfaculteiten enerzijds en beroepsveld anderzijds en ons weinig aan te trekken van datgene wat er verder op landelijk gebied op het gebied van het PAO gebeurde.

3. REALISERING DOELSTELLINGEN

Het is verheugend te kunnen vaststellen dat na een zeer moeilijke bestuursperiode, waarbij vooral de subfaculteiten en de NMT geheel van mening verschilden over

de structuur van en de wijze van samenwerking binnen het Orgaan, er dit jaar overeenstemming is bereikt over de manier waarop het samenwerken in de toekomstige periode gestalte zal moeten krijgen. Een en ander is vastgelegd in het zgn. plan Eijkman waarin de kernpunten met name zijn dat de bestuursstructuur van het Orgaan meer doorzichtig wordt, dat de NMT als representant van de afnemers van PAO meer zeggenschap krijgt, dat de NVvT de rol van bewaker van de kwaliteit van PAO op zich gaat nemen en dat de rol van het Orgaan zal gaan veranderen van primair cursusorganisatie naar een instantie die zich gaat bezighouden met de coördinatie, de verzameling en de verstrekking van informatie over PAOT in de breedte zin des woords.

Geconstateerd kan dan ook worden dat de eerste doelstelling is bereikt. Dat geldt eveneens voor het tweede doel, de bevordering van een effectieve cursusorganisatie. Inderdaad is deze tot stand gekomen. Daarover is uitgebreid gerapporteerd in de jaarverslagen van 1984 en 1985 waaruit onder meer blijkt, dat in de loop van vier jaar het aantal cursussen is gestegen van praktisch nul tot 77 in 1985 met 1385 cursisten die de cursussen in het algemeen goed waardeerden.

Ook de derde doelstelling is bereikt. De subfaculteiten zijn, met name door de inzet van de secretaris van het Orgaan, Drs. H. Genet en de coördinatoren van de diverse subfaculteiten, zover dat er gezamenlijk een evenwichtig cursuspakket is samengesteld en dat men vanuit één concept van na- en bijscholing is gaan denken. Dat men er niet in is geslaagd te komen tot een evenwichtig pakket van cursussen in de orthodontie, is een van de grote teleurstellingen geweest in de afgelopen bestuursperiode. Ondanks de vele pogingen moet men vaststellen – collega Booy vormt hierop een gelukkige uitzondering – dat het geven van cursussen orthodontie voor de algemeen-practicus in het kader van het Orgaan door Nederlandse orthodontisten, hoewel enkelen van hen wel regelmatig in het buitenland cursussen geven, niet mogelijk is gebleken. Zowel kwesties van principes en goede wil, tijd, personeelsgebrek en honorering hebben hierbij een rol gespeeld.

Dat de realisering van de hier genoemde doelstellingen de afgelopen vier jaar is gelukt is vooral te danken aan de buitengewone inzet van het bureaupersoneel, de coördinatoren en de docenten van de diverse cursussen. Het bureaupersoneel heeft deze vier jaar onder zeer ongunstige omstandigheden moeten werken waarbij door het bestuur nooit zekerheid is kunnen bieden over het voortbestaan van het Orgaan en de aanwezige arbeidsplaatsen van het personeel. Coördinatoren en docenten zijn de motoren achter de cursussen ge-

weest in een chassis (de structuur en organisatie van de subfaculteiten) dat in het algemeen niet is gebouwd voor het geven van PAO. En om nog even de beeldspraak voort te zetten: hun enthousiasme is de benzine geweest waarop het Orgaan in grote mate heeft gedraaid. Ik ben hen allen veel dank verschuldigd.

4. AANDACHTSPUNTEN IN DE TOEKOMST

Na een ongeveer tweejarige periode van stagnatie en frustraties is het Orgaan nu in een situatie gekomen waarin opnieuw groei mogelijk is op basis van het in het plan Eijkman vastgelegde uitgangspunt. Maar daarvoor is allereerst rust nodig waarin grondig moet worden gestudeerd op de realisering van de nieuwe doelstellingen voor de komende periode. Voorzichtig wil ik het nieuwe bestuur in overweging geven vooral de aandacht te richten op twee hoofddoelstellingen:

1. het opbouwen van een niet-aflatende 'service'-verlening aan de algemeen-practicus als consument van het PAO en
2. een consequente bescherming en stimulering van de docent als geveer van de cursussen.

Daartoe staat een aantal wegen open. Bijvoorbeeld het opzetten van een adequaat PR- en marketing-beleid gebaseerd op de uitgangspunten zoals die geformuleerd zijn in het op ons verzoek uitgevoerde onderzoek van het bureau Veldkamp Marktonderzoek B.V. Public Relations- en marketing-activiteiten dienen gegrondvest te zijn op de noodzaak voor de algemeen-practicus om bij te blijven. Dat het

Orgaan deze activiteiten zal moeten uitvoeren is omdat het, net als iedere gevestigde commerciële organisatie, ook een kwalitatief hoogstaand produkt verkoopt, namelijk cursussen en de daarvoor noodzakelijke 'service' zal moeten bieden. PR zal moeten worden uitgevoerd door bijvoorbeeld voortdurend te benadrukken dat

PAOT een noodzakelijkheid is, door met de cursussen naar de algemeen-practicus toe te gaan, naar de regio of naar kringen en studieclubs of door structureel na te gaan wat de behoeften zijn van de cursisten en daarop in te spelen. Maar ook PR bedrijven met betrekking tot het beeld van het Orgaan en de voordelen ervan, immers een bron van informatie op PAOT-gebied. Tenslotte zal men gerichte PR-activiteiten naar de docenten moeten uitvoeren. Want de docenten zullen de cursussen moeten geven en het doceren zal hen gemakkelijker en aantrekkelijker moet worden gemaakt dan nu het geval is, bijvoorbeeld door het geven van nascholing voor docenten, door het geven van PAOT te laten meewegen bij de promotie in een universitaire carrière en docenten extra te honoreren.

Een ander punt van aandacht voor het Orgaan zal moeten zijn, het werven van financiën. Iedereen heeft belang bij het PAOT en daarom kan van zowel de beroepsorganisaties, als de ziektekostenverzekeraars, de universiteiten en de overheid een financiële bijdrage in de vorm van een subsidie worden verwacht.

Verder zal het bestuur de ongebreidelde groei van allerlei PAOT-activiteiten, die vooral niet in het belang zijn van de alge-

meen-practicus, moeten trachten in te perken. Door coördinatie en samenwerking, met bijvoorbeeld de commercie, kan dit Orgaan het centrum worden van allerlei PAOT-activiteiten en hier ligt dan ook de meerwaarde functie die het Orgaan de professie, opgevat in de breedste zin des woords, kan bieden. Door coördinatie kan ook structureel worden gewerkt aan een terreinafbakening met andere cursussen en PAOT-activiteiten, opdat zowel de NVvT en de WTA, de NMT, de commercie en het 'Dental Center for Postgraduate Courses' van de collegae Pameijer en Burgers, ieder datgene kunnen uitvoeren waarop zij recht hebben.

Verder zou het Orgaan een nota kunnen opstellen, bijvoorbeeld in samenwerking met de NMT, waarin een standpunt wordt ingenomen met betrekking tot het al dan niet verplicht volgen van PAOT. De indruk bestaat dat er heden ten dage nogal wat collegae zijn die voorstander zijn van verplicht PAOT zonder dat goed is overdacht welke problematiek daarbij een rol speelt. Men denke dan bijvoorbeeld aan vragen zoals: 'Hoeveel jaar na het beëindigen van de studie is een collega nog gekwalificeerd zijn beroep te beoefenen?', 'Wie zal moeten registreren of een collega PAOT heeft gevolgd en heeft een collega in een bepaalde periode geen PAOT gevolgd, wat zijn dan de sancties?', 'Het volgen van PAOT kan inkomstenverlies tot gevolg hebben. Kunnen deze kosten worden gecompenseerd?', 'Is verplicht PAOT strijdig met bepalingen uit de grondwet?' enz. enz.

Het Orgaan zou er verstandig aan doen bij de beantwoording van deze vragen het voortouw te nemen.